

Sundbyberg 19 nov 2018

Särskilt yttrande LSS-utredningen

Som en av de två experter i utredningen som företräder de personer som är mottagare av LSS-insatser, lämnar jag här mitt särskilda yttrande. Jag konstaterar att vi båda i allt väsentligt har en samsyn på utredningen och att stora delar av våra yttranden är likalydande.

En bredd av organisationer inom funktionshinderrörelsen anser att utredningens betänkande måste förkastas i sin helhet. Förslagen innebär sammantaget en fortsatt nedmontering av LSS ursprungliga intentioner och ett förödande kliv i riktning tillbaka till en tid då personer med omfattande funktionsnedsättning förvägrades vara subjekt i sina egna liv. Den nu pågående och alarmerande utvecklingen inom LSS från en värdegrund baserad på mänskliga rättigheter med respekt för individers självbestämmande, i riktning mot kollektiva lösningar med institutionell prägel, kommer med utredningens förslag snarare förstärkas än att bromsas.

LSS är en oerhört viktig rättighetslag. Sedan den infördes har den haft en avgörande betydelse för att människor med de mest omfattande funktionsnedsättningarna fått möjlighet att leva på mer jämlika villkor med den övriga befolkningen. LSS bärande principer om självbestämmande, goda levnadsvillkor och att kunna leva som andra, har varit vägledande för en aldrig tidigare skådad utveckling som gett tusentals personer bättre förutsättningar att styra sin egen vardag och göra sina egna livsval. Historiskt sett har det inte alltid varit så. Människor med funktionsnedsättningar har i alla tider varit underställda andra människors välvilja och har haft svårt att av egen kraft hävda sina rättigheter. Anhöriga och närstående har ofta haft en viktig roll i att skapa goda levnadsvillkor och med framväxten av välfärdsstaten har skyddet stärkts, även om det också funnits mörka kapitel i den historiska utvecklingen.

Ett bärande argument vid beslutet om införandet av LSS 1993, var att människor med omfattande funktionsnedsättningar inte kunnat ta del av den allmänna välfärdsutvecklingen som övriga befolkningen åtnjöt sedan efterkrigstiden.

Ännu idag råder stora skillnader i levnadsvillkor, där personer med funktionsnedsättningar inte har samma förutsättningar som andra inom en rad olika samhällsområden. De senaste tjugo årens starka välfärdsutveckling för majoriteten av befolkningen i Sverige, har i mindre utsträckning kommit dem till del som omfattas av LSS personkrets, vilket föreskrivs i artikel 28 i FN-konventionen nedan. Det har inneburit att en stor andel av LSS personkrets blir hänvisade till försörjningsstöd och livslång fattigdom. Sverige har som ett av världens rikaste länder och med en stark välfärdstradition, ingen anledning till en lägre ambition än att eftersträva jämlikhet och goda levnadsvillkor för samtliga medborgare.

Förenta Nationerna enades 2006 om en konvention för rättigheter för personer med funktionsnedsättning, där det slås fast att de universella mänskliga rättigheterna även gäller personer med funktionsnedsättningar. Konventionen definierar också hur dessa rättigheter ska säkerställas.

Genom Sveriges tillträdande av konventionen, har den svenska staten gjort ett folkrättsligt åtagande att säkerställa dessa rättigheter. Med det åtagandet följer för staten en rad skyldigheter, bland annat att inte begränsa eller försvaga redan givna rättigheter. Tvärtom ska politiska prioriteringar göras i ljuset av konventionens principer, och lagstiftning ska utformas för att säkerställa skydd för de rättighetsbärare som omfattas av konventionen.

Tillämpningen av LSS har sedan lagen infördes, successivt urholkat flertalet av lagens tio insatser. Det är tydligt att dagens rättstillämpning i stora delar inte längre följer lagens ursprungliga intentioner. Behovet av en översyn är därför stort. Tyvärr har direktiven till utredningen, dir 2016:40, enligt vår mening haft ett för starkt ensidigt fokus på kostnadsbesparingar, framförallt inom den statliga assistansersättningen. Behovet av att återställa lagens intentioner och att vidta viktiga kvalitativa förbättringar har givits alltför lite fokus i direktiven, vilket fått till följd att utredningen inte har prioriterat att leverera robusta förslag för att åtgärda de kvalitetsbrister som finns inom dagens tillämpning av LSS. Det innebär att problemen med bristande rättssäkerhet i myndighetsutövning och den enskildes svaga rättsställning, inte adresseras. De stora behoven av kompetensförstärkning och utmaningarna i att säkerställa kvalitet inom olika LSS-verksamheter, lämnas också utan åtgärd. Vi kan heller inte se att det sent tillkomna tilläggsdirektivet om slopade ytterligare kostnadsbesparingar, dir 2018:35, på något avgörande vis har påverkat utredningens inriktning och förslag.

Vi har varit två experter i utredningen som företrätt den målgrupp som utredningen avser. Med tanke på den mångfald som finns inom LSS personkrets, grupper som sinsemellan har helt olika behov, borde utredningen involverat fler företrädare från

funktionshindersrörelsen. Det finns en bredd av kompetens och erfarenheter som vi menar att utredningen borde tillvaratagit bättre. Här menar vi att utredningen brustit i FN-konventionens artikel 4:3 som anger en skyldighet att aktivt involvera personer med funktionsnedsättning, däribland barn med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem.

Vi är också kritiska till att utredningen inte i tillräcklig utsträckning tagit sin utgångspunkt i den forskning som finns kring LSS. Särskilt oroande blir det när utredningen väljer att föreslå helt nya insatser för barn och personer med psykiska funktionsnedsättningar utan att bygga de nya insatserna på en solid kunskapsgrund med avsikten att komma tillrätta med de brister som kan finnas för dessa grupper. Inom insatsen personlig assistans, föreslås helt nya insatser som inte självklart löser de brister som kan finnas idag, men som däremot uppenbart riskerar att försämra fungerande insatser för väldigt många.

Personlig assistans är en av LSS tio viktiga insatser och har den avgörande fördelen att människor med omfattande och komplicerade behov av stöd, kan få dessa tillgodosedda genom en och samma insats, även då behoven är oregelbundna under dygnets timmar. Det innebär att insatsen är ojämförbart effektiv både kvalitativt och samhällsekonomiskt. Utformningen av insatsen, som möjliggör för mottagaren av stödet att i hög grad själv bestämma om utförandet, utgör grunden för kvalitet och självbestämmande. De brister som kan finnas med insatsen personlig assistans åtgärdas inte genom att färre får tillgång till insatsen eller att de som är mottagare av insatsen får färre timmar beviljade. Utredningens samlade förslag kring personlig assistans skulle innebära så kraftiga inskränkningar att det enligt vår mening blir omöjligt att upprätthålla samma kvalitet och kostnadseffektivitet för att tillgodose behoven. Insatsen personlig assistans blir med utredningens förslag en helt annan, mycket mer begränsad insats än den som finns idag. Risker är stor att många, mot sin vilja, tvingas flytta från den egna bostaden till särskilt boende.

Vi emotsätter oss också att ledsagning försvinner som en egen, självständig insats då förslaget hotar förutsättningarna för ett aktivt deltagande i samhället.

Utredningen har i vissa delar gjort en god genomlysning av den problematik som vi ser med tillämpningen av lagens tio insatser. I enstaka delar föreslår också utredningen förbättringar som vore välkomna, men utredningens samlade förslag löser inte de problem vi ser inom flertalet av LSS tio insatser. De kraftiga försämringar som föreslås inom insatsen personlig assistans, gör att vi måste förkasta utredningens förslag i sin helhet.

Mikael Klein

